

Перспективи подальших розвідок. Питання формування мовленнєвої особистості майбутнього радіожурналіста є доволі широким, таким, що потребує комплексного вирішення. Тому, безсумнівно, актуальним є вивчення таких його аспектів, як вимова ведучих і журналістів в інформаційних програмах на радіо та методика оволодіння нею, темп і ритм усного мовлення, формування інтонаційного малюнку мовлення, самостійна робота та її роль у вибудові правильного мовлення та інше.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин Ю. В ефіре – слово / Юрий Гальперин. – М.: Искусство, 1977. – 168 с.
2. Єлісовенко Ю.П. Ораторське мистецтво: постановка голосу й мовлення : [Навчальний посібник] / Ю.П. Єлісовенко // За ред. В.В. Різуна. – К.: Атіка, 2008. – 204 с.
3. Єлісовенко Ю.П. Орфоепічний аспект фахової підготовки ведучих / Ю.П. Єлісовенко // Ведучий у практиці сучасного радіомовлення (збірник навч.-метод.матеріалів) / Упоряд. В.Я. Миронченко. – К.: Національна радіокомпанія України, 2006. – С. 51–63.
4. Левитан Ю. 50 лет у микрофона / Левитан Юрий // Сост. В.М. Возчиков. – М.: Искусство, 1987. – 199 с.
5. Миронченко В.Я. Основи інформаційного радіомовлення : [підручник для студ. ун-тів спец. «Журналістика»] / В. Я. Миронченко // Інститут змісту і методів навчання; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 1996. – 438 с.
6. Нагорняк М.В. Мовна культура ведучого інформаційних радіопрограм / М.В. Нагорняк // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. – 1998. – Вип.7. – С. 52–56.
7. Різун В.В. Теорія масової комунікації: [підручник для студ. галузі 0303 «журналістика та інформація»] / В.В.Різун. – ВЦ «Просвіта», 2008. – 260 с.

УДК 1 59.947.5- 057.87

СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ З ВИКЛАДАЧАМИ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИКИ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНИХ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Світлана Нікітчина
(*Переяслав-Хмельницький, Україна*)

У статті досліджується мотивація навчання студентів як визначний показник ефективності сучасних комунікативних технологій.

Ключові слова: *мотивація, навчальна діяльність, ефективність, сучасні комунікативні технології, особистісна орієнтація, модульно-рейтингова система.*

В статье исследуется мотивация обучения студентов как важный показатель эффективности современных коммуникативных технологий.

***Ключевые слова:** мотивация, учебная деятельность, эффективность, современные коммуникативные технологии, личностная ориентация, модульно-рейтинговая система.*

Motivation of students' studying as an important index of the efficiency of modern communicative technologies is shown in the article.

***Key words:** motivation, educational activity, efficiency, modern communicative technologies, personal orientation; module-rating system.*

Постановка проблеми. Особистісна орієнтація як пріоритетний напрям державної політики розвитку вищої освіти передбачає індивідуальний підхід до студентів у навчально-виховному процесі з метою розкриття їх внутрішніх сил і можливостей, досягнення максимального всебічного розвитку кожного. Проектуючи і застосовуючи креативні технології у вищій школі, слід враховувати, що процес засвоєння знань і умінь студентами відбувається лише завдяки власній діяльності, яка завжди індивідуальна, за будь-яких методів і форм організації. Отже, як знання і вміння, так і розвиток особистості – це особистий здобуток кожного, одержаний своїми власними силами у процесі навчально – пізнавальної діяльності. Основою усвідомленої діяльності людини є мотиви, які спонукають її до прояву активності в певній галузі.

Активність особистості – це прояв її індивідуальних і соціальних потреб і властивостей, а також функціональних особливостей нервової системи. Інтелектуальна активність є проявом навчальної мотивації, зацікавленості студентів пізнавальним процесом. Вона проявляється у глибокому інтересі до предмета, у самостійному бажанні брати участь в обговоренні питань і вирішенні проблем, допитливості, намаганні дізнатися більше і поділитись знаннями з іншими. Підвищення активності студентів у навчальному процесі необхідне не лише з метою набування ними знань і досвіду спілкування, але й формування особистості, її розвитку.

Однією з сучасних проблем вищої школи, що потребує особливої уваги викладачів, дослідників, є відсутність зацікавленості студентів у навчанні, зниження їх пізнавальних потреб (знати, вміти, розуміти, дослідити). Основними чинниками такої ситуації стали соціально-економічні умови, в яких відбувалось становлення особистості сучасного студента, знецінення інтелектуальної праці. Для підвищення освітнього і культурного рівня суспільства, піднесення вищої освіти України до рівня міжнародного науково-освітнього співтовариства необхідно, насамперед, створити мотиваційно-організаційні передумови продуктивної індивідуальної навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з даної теми дослідження. Аналіз наукової психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить, що

протягом минулих століть досить широко розглядалось питання формування мотивації навчання як засобу досягнення результативності навчально-виховного процесу. Такі видатні педагоги, як Я. Коменський, Я. Корчак, А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський акцентували увагу на використанні в змісті навчального матеріалу життєвих ситуацій, обумовлювали формування позитивного ставлення особистості до інтелектуальної праці створенням сприятливого емоційного мікроклімату.

Проблема формування мотивації навчання досить повно, концептуально-цілісно розглядалася В. Давидовим, М. Дригус, Н. Зубковою, О. Скрипченком, О. Шабаліною, Г. Щукіною, які виходять з того, що особистість в онтогенезі проходить ряд етапів розвитку, тому виникнення пізнавальних інтересів у студентів пов'язують з віковою детермінованістю.

Вагомий внесок у розкриття теоретичних аспектів мотивації навчальної діяльності особистості здійснили А. Золотих, В. Леонтьєв, А. Маркова, М. Матюхіна, В. Моргун, які акцентували увагу на дослідженні особливостей побудови мотиваційної сфери індивіда, етапів формування мотивів та механізмів їх функціонування у свідомості людини, інтенсифікації та оптимізації педагогічного процесу.

Дослідженнями Є.П. Ільїна, А.К. Маркової, А. Маслоу, Р.С. Немова, Г.І. Щукіної та ін. встановлено, що для успішного навчання фактор мотивації є значимішим за фактор інтелекту, а однією з причин зниження мотивації навчання студентів у вищих навчальних закладах вони вважають недоліки в організації пізнавального процесу.

У своєму дослідженні ми обґрунтували мотивацію навчання студентів як визначальний показник ефективності сучасних комунікативних технологій у вищій школі; визначили фактори й умови організації навчально-виховного процесу, що впливають на формування позитивної мотивації вивчення певних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Мотивація – психологічна категорія, яка в "Українському педагогічному словнику" визначена як "система мотивів або стимулів, яка спонукає до конкретних форм діяльності або поведінки" [5, 218]. Мотив розглядається як спонукальна причина дій і вчинків людини, а його основою є різноманітні потреби. Під мотивом навчальної діяльності розуміють усі фактори, що зумовлюють прояв навчальної активності: потреби, цілі, установки, почуття обов'язку, інтереси і т. д.

Аналіз взаємозв'язку знань, навичок та вмінь і узагальнення різних підходів до розуміння сутності дидактичного спілкування студентів з викладачами дало можливість визначити умови ефективності сучасних комунікативних технологій, які ґрунтуються на раніше засвоєних знаннях і набутих навичках та визначає готовність людини успішно виконувати функцію спілкування.

Проаналізувавши сучасні теоретичні підходи до питання про організацію і структуру дидактичного спілкування студентів з викладачами, можна простежити в ній такі складові, що виділяються більшістю авторів:

– мисленнєва діяльність – винахід думки, моделювання аудиторії,

створення стратегії і тактики мовлення, добір аргументів (інвенція, диспозиція) – **докомунікативна фаза**;

– мисленнево-мовленнева діяльність – добір словесних засобів для оформлення думки в дієву словесну форму, підготовка до публічного мовлення (елекція, меморія) – **докомунікативна фаза**;

– мисленнево-мовленнево-комунікативна діяльність – організація взаємодії з аудиторією, налагодження контакту, зворотнього зв'язку, спілкування (акція) – **комунікативна фаза**.

На посткомунікативній фазі відбувається аналіз та корекція ефективності **мисленнєвої**, **мовленнєвої** й **комунікативної** діяльності в залежності від **ступеня досягнення мовцем мети**.

На основі вище зазначеного, структуру дидактичного спілкування представлено як синтез трьох взаємопов'язаних компонентів – **мисленнєвого** (творчі вміння; логічні вміння; якості мислення: самостійність, гнучкість, широчінь, глибина, критичність), **мовленнєвого** (техніка мовлення, мовленнева виразність; якості мовлення: правильність, доцільність, точність, ясність, ємкість) й **комунікативного** (перцептивні вміння, інтерактивні вміння, емоційно-експресивні вміння; комунікативні якості: комунікабельність, контактність, діалогічність, ініціативність), що дозволяє поєднати і класичні підходи до дидактичного спілкування (класична тріада «думка – слово – дія»), і сучасні вимоги до його організації та здійснення.

Результати опитування викладачів і студентів університету підтвердили наші спостереження і думку про те, що незадовільна ефективність навчальної діяльності студентів визначається насамперед низькою активністю і мотивацією навчання студентів. "Сила мотиву впливає не лише на рівень активності людини, але й на успішність прояву цієї активності, зокрема – на ефективність діяльності", – влучно зауважує Є.П. Ільїн [3, 297].

Навчально-пізнавальні мотиви продовжують формуватись у процесі самої діяльності зі здобування знань, тому при проектуванні комунікативних технологій для вищої школи слід враховувати, що на мотивацію навчання студентів впливають такі фактори, як зміст навчального матеріалу, організація навчально-пізнавальної діяльності, методи оцінювання діяльності студентів та ін.

Однією з найважливіших складових розвитку особистості є навчальна діяльність. Цей вид діяльності стає провідним і набуває особливого значення для студентів. Метою навчання також повинна стати підготовка студентів до майбутньої трудової діяльності; формування світогляду, розвиток пізнавальних та творчих сил; забезпечення необхідного рівня компетентності особистості для життєвого самовизначення і життєтворчості.

Навчальна діяльність (так само, як і інші види діяльності) має такі основні компоненти:

- цілемоделюючий (визначення та усвідомлення мети діяльності, прогнозування результату);
- мотиваційний (трансформація поставлених цілей в мотиви);
- змістовий (визначення змістових характеристик діяльності);
- процесуальний (безпосереднє виконання предметних дій на основі

сформованих вмінь);

- результативний (отримання результату як показника розвитку, знань, вмінь особистості).

Зауважимо, що названі складові навчальної діяльності є взаємопов'язаними, але особливе значення серед них приділяється мотиваційному компоненту.

Відсутність мотивів, які спонукають особистість до усвідомлення цілей, змісту, способів реалізації предметних дій та вже сформованих вмінь, призводить до нейтралізації впливу на розвиток особистості студента цього виду діяльності.

Говорячи про інноваційні тенденції розвитку сучасної освіти, слід зауважити, що провідна роль у її функціонуванні відводиться особистісно орієнтованому навчанню та використанню сучасних комунікативних технологій, як процесу формування у студентів знань, вмінь і навичок, а також вміння їх здобувати та реалізовувати самостійно в різних видах діяльності для самовираження та життєтворчості.

"Сучасна освіта виступає не як формування особистості із заданими якостями за попередньо визначеним планом, а як формування середовища (сукупності факторів, розвиваючих особистість) і ціннісно-цільової орієнтації такого розвитку" [6]. Виходячи з цього, зауважимо, що формування мотивації навчання студентів в умовах використання інноваційних комунікативних технологій, повинно мати відповідні відмінності і будуватися на знанні особливостей функціонування у навчальній діяльності системи дидактичного спілкування "викладач-студент".

Характер мотиваційної діяльності залежить від рівня домагань та рівня досягнень індивіда відповідно до предмету та цілей здійснюваної ним діяльності. Очікування успіху, передбачення перспективи у здійснюваному процесі - одна з найважливіших складових мотиваційної діяльності індивіда.

Зауважимо, що більшість вітчизняних і російських педагогів (Н. Бібік, Л. Божович, О. Леонтьєв, Г. Щукіна та ін.) схиляються до думки, що інтерес виступає мотивом діяльності людини, надає своєрідності іншим мотивам, визначає характер мотивації в цілому. В. Лежнев розмежовує поняття мотив та інтерес, приділяючи першому спонукальну властивість, яка мобілізує та спрямовує особистість до дії. Учені відзначають такі переваги пізнавального інтересу над іншими мотивами:

- домінує над усіма мотивами, активізує їх;
- раніше й швидше від усіх усвідомлюється особистістю;
- створює внутрішнє середовище розвитку;
- істотно змінює пізнавальну діяльність, впливаючи на її характер, перебіг, результат.

М. Алексеева [2] виділила 8 категорій мотивів навчальної діяльності:

- 1) ідейно-політичні (виконання громадського обов'язку);
- 2) пізнавальні (задоволення пізнавальних інтересів);
- 3) професійно-практично ціннісні (здобуття спеціальності);
- 4) самовиховання (удосконалення своїх якостей);

- 5) соціального престижу (досягнення соціального становища);
- 6) соціальної ідентифікації (схожість на ідеал);
- 7) утилітарні (отримати особисту вигоду);
- 8) комунікативні (задоволення потреби в спілкуванні).

О. Скрипченко при аналізі експериментального матеріалу використовує класифікацію мотивів німецького психолога Г. Розенфельда:

- 1) учіння як самоціль;
- 2) учіння з метою особистих переваг;
- 3) учіння на основі соціальної ідентифікації;
- 4) учіння як антиципація успіху та уникнення неуспіху;
- 5) учіння внаслідок натиску;
- 6) учіння по волі совісті;
- 7) учіння на основі практичних цілей в житті;
- 8) учіння за суспільними потребами.

В. Леонт'єв називає мотив інтегральним, тобто цілісним способом організації активності людини і розкриває такі його функції:

- a) селективну, яка забезпечує відбір потреб, спонук, прагнень, потягів, очікувань з метою встановлення пріоритету їх задоволення;
- b) когнітивну, в основі якої покладено включення пізнавальних процесів в оцінювальний механізм на розробку стратегії задоволення потреби;
- c) цілемоделюючу, яка полягає у визначенні способів задоволення потреби за допомогою побудови ієрархії цілей та уявлення кінцевого результату дії;
- d) регуляторну, яка є причиною підпорядкування поведінки людини тим умовам, в яких відбувається дія, створює адекватний режим роботи;
- e) спонукальну (її ще називають енергетичною характеристикою мотиву), через яку проявляється динамізм, сила, інтенсивність, напруженість, рухливість мотиву.

Аналізуючи динаміку зміни ставлення студентів до навчання, можна виділити змістові та динамічні характеристики мотивації учіння. До змістових характеристик відносяться ті фактори, які пов'язані з внутрішніми особливостями навчальної діяльності та зі становленням студента як суб'єкта цієї діяльності. Ці характеристики групують таким чином:

- дієвість мотиву, яка характеризує перехід спонукання в реальну дію;
- процесуальний або результативний характер мотивації (спрямованість студента на результат або спосіб діяльності);
- здатність студента до субпідрядного впорядкування своїх мотивів, а надалі — й до усвідомлення цієї ієрархії.

За динамічними характеристиками мотивації учіння вважаються такі: стійкість мотиву; емоційне забарвлення (приємне – неприємне) та модальність (за критерієм досягнення – уникнення певної ситуації учіння); ступінь задоволеності – незадоволеності мотиву; швидкість виникнення; сила мотиву та його інтенсивність і перемикування.

Важливо зазначити, що наведена низка динамічних характеристик мотивації навчання прямо не пов'язана з особливостями діяльності, але істотно залежить від психофізіологічних особливостей суб'єкта-носія. Отже, в процесі

аналізу мотивації навчальної діяльності необхідно враховувати особливості кожного з виділених параметрів та відношення між ними в середині мотиваційної сфери.

Американський психолог Едвард Деци експериментально підтвердив існування внутрішньої та зовнішньої мотивації. Зовнішня мотивація притаманна особистості, яка виконує певні дії з примусу, за якихось умов. «Якщо ж людина отримує задоволення безпосередньо від процесу діяння, від: своїх вчинків, то її мотивація розглядається як внутрішня».

Таким чином, у психологічній літературі велике значення приділяється узгодженості мотивації навчання студентів з їхніми навчальними досягненнями; класифікації мотивів навчання та факторів, які обумовлюють їх виникнення; систематизації змістових та процесуальних складових формування мотивів; створенню спеціальних моделей, які пояснюють функціонування мотиву, виникнення мотивів та ін.

Методологічною основою вивчення проблеми мотивації навчання як умови ефективності педагогічних технологій є такі:

- обумовленість підвищення рівня успішності навчання студентів сформованістю позитивних мотивів навчання (серед яких пізнавальним відводиться пріоритетна роль) (М. Дригус, А. Маркова, Г. Щукіна та ін.);
- взаємозв'язок внутрішніх і зовнішніх факторів становлення та функціонування мотивів навчання особистості (Г. Костюк, Л. Скрипченко, О. Скрипченко та ін.);
- системність, поетапне конструювання шляхів підвищення ефективності формування мотивації навчання (Н. Бібік, В. Моргун та ін.);
- реалізація особистісно орієнтованих підходів у діагностиці, корекції, стимуляції наявних в учнів мотивів (І. Бех, Н. Бібік, О. Савченко та ін.).

"Навчальний процес здійснюється активніше у тих випадках, коли він пов'язаний з вирішенням завдань проблемних ситуацій, а проблеми мають мотиваційну основу, включаючи живий інтерес до предмета вивчення. Мотиви стимулюють, організують і спрямовують навчальну діяльність", – зауважує СІ. Архангельський, вказуючи на взаємозв'язок і взаємозумовленість активності особистості, проблемного характеру пізнавального процесу і мотивації навчання студентів [1, с. 218].

Висновки і перспективи даног дослідження доводять, що застосування модульно-рейтингової системи у вищій школі, при традиційних підходах до організації лекцій, практичних занять, самостійної роботи, їх орієнтація на репродуктивну діяльність студентів не може забезпечити формування позитивної мотивації навчання у вищому навчальному закладі, високу пізнавальну активність майбутніх спеціалістів, а як наслідок і їх всебічний розвиток.

Умовами, які сприяють формуванню позитивних мотивів навчання вважаємо: індивідуальний підхід до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх спеціалістів, забезпечення їм права вибору, усвідомлення студентами найближчих і кінцевих цілей навчання, теоретичну і практичну значущість

знань, цікавий, емоційний виклад теоретичного матеріалу, створення проблемних, пошукових ситуацій у структурі навчально-пізнавальної діяльності, її професійну спрямованість, а також партнерські взаємовідносини викладача і студентів, задоволення організацією занять, що потребує подальшого дослідження і розвідок у даному напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архангельский С.И. Учебный процессе в высшей школе, его закономерности основы и методы / С.И. Архангельский. – М.: Высш. шк., 1980. – 368 с.
2. Алексеева М.Л. Мотивація навчання учнів і шкільна успішність / М.Л. Алексеева // Психологія: Респ. наук.-метод. зб. – К.: 1985. – Вип. 25. – С. 44-53.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб.: Литер, 2000. – 512 с.
4. Леонтьев В.Г. Психолого-педагогические проблемы мотивации учебной и трудовой деятельности / В.Г. Леонтьев // Вопр. психологии. – 1986. – № 5. – С. 150-151.
5. Подмазін С. Проблема змісту сучасної освіти / С. Подмазін // Директор школи України. – 2007. – № 4. – С. 86-92.
6. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

УДК 007(082)

РЕФЛЕКСІЯ В ПРЯМОЕФІРНОМУ МОВЛЕННІ

Сергій Сербін
(Київ, Україна)

У статті розглядаються теоретичні й практичні основи прямого ефірного мовлення цифрового формату, що потребує швидкої орієнтації та осмислення ситуацій, які складається навколо журналіста під час проведення інтерв'ю, гарячих ліній, круглих столів, репортажів з місця події, позастудійних трансляцій.

Ключові слова: *рефлексія, прямоефірне мовлення, концепція рефлексивності, рефлексивне і критичне спілкування в прямому ефірі, відгук, скарга.*

В статье рассматриваются теоретические и практические основы прямого эфирного вещания цифрового формата, что требует быстрой ориентации и осмысления ситуаций, складывающейся вокруг журналистов во время проведения интервью, горячих линий, круглых столов, репортажей с места события, внестудийных трансляций.

Ключевые слова: *рефлексия, прямоэфирное вещание, концепция рефлексивности, рефлексивное и критическое общение в прямом эфире,*